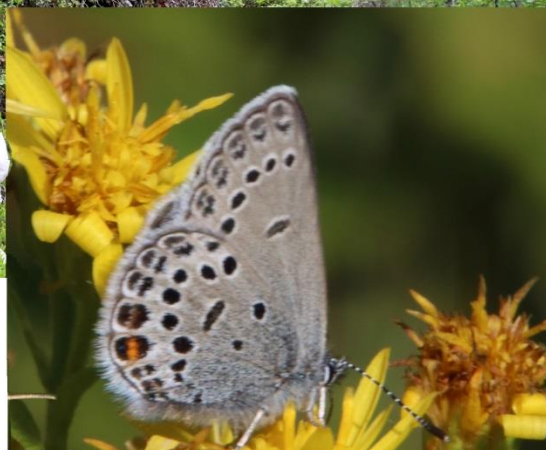

SABIMA kartleggingsnotat [11-2015]

Truede barskogstilknyttede nattsommerfugler på Helgeland 2015

Av Per Ole Syvertsen, Stig Lundmo og Rune Nilsen

Truede barskogstilknyttede nattsommerfugler på Helgeland 2015

Emneord: taigafløy, Xestia, Storveltia, Skardmodalen, Hattfjelldal

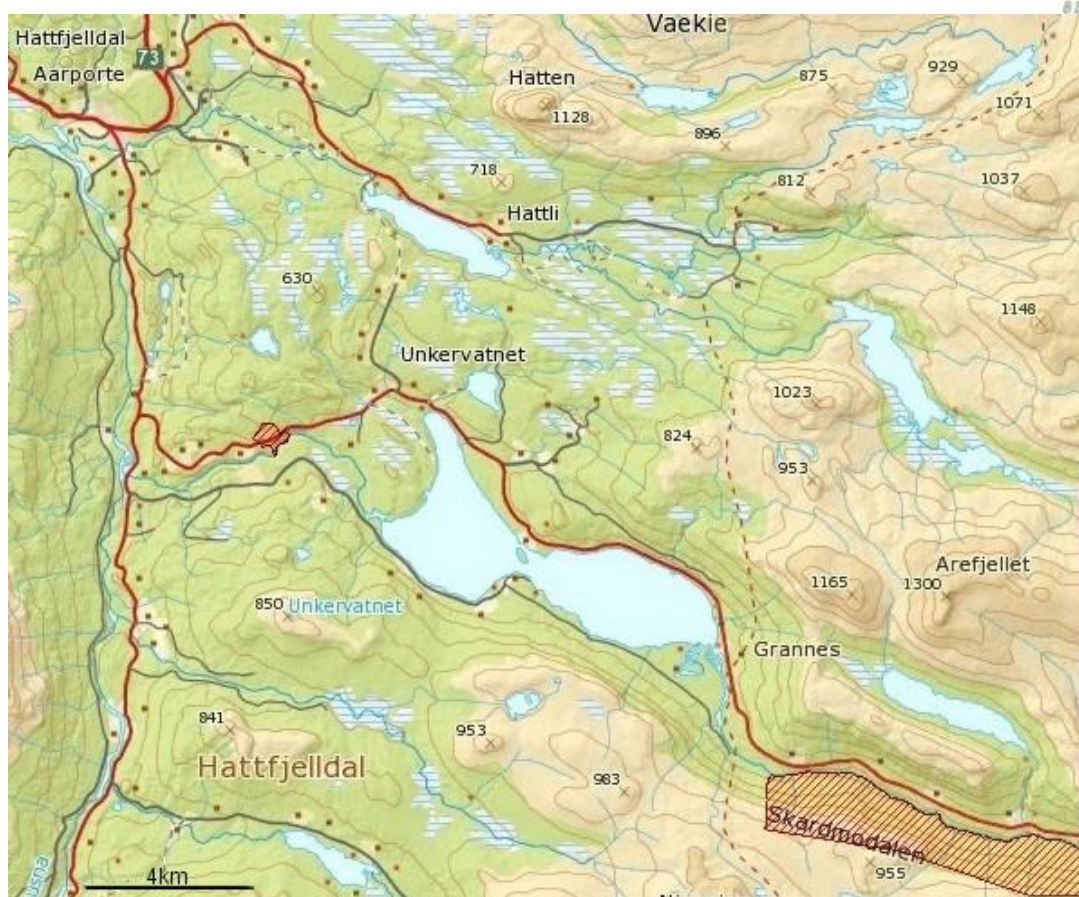
Taigafløyene i slekten *Xestia* (Lepidoptera, Noctuidae) omfatter minst fem norske arter som primært er knyttet til barskog. Tre av artene var oppført i Norsk rødliste for arter 2010 (brunpudret taigafløy *X. gelida* **NT**, gråpudret taigafløy *X. fennica* (som *X. rhaetica*) **NT**, lyst taigafløy *X. sinera* **EN**). I Norsk rødliste for arter 2015, som ble lansert etter sommerens feltarbeid, er disse artene fremdeles oppført, og for brunpudret taigafløy er rødlistestatusen skjerpet til **EN**. Rødlista taigafløy var hovedfokus for denne undersøkelsen.

Lyst taigafløy er i litteraturen kun kjent fra én lokalitet i Nordland, idet 18 eksemplarer ble fanget ved Tverråneset i Rana 12.-13. juli 1944. Funnet, publisert av Feichtenberger (1965), har vært utelatt fra det meste av norsk litteratur. Vi har tidligere beskrevet oppdagelsen av deler av Feichtenbergers materiale fra Nordland i samlingene ved *Haus der Natur* i Salzburg, herunder bekreftelse på funn av lyst taigafløy i Rana (Syvertsen og Lundmo 2013). Den bynære lokaliteten Tverrånes er imidlertid siden nedbygget. Sommeren 2014 fanget to av deltakerne i årets feltarbeid både denne arten og brunpudret taigafløy i Hattfjelldal. Funnene ble gjort på en ikke-vernet lokalitet, og den geografiske posisjonen tilbakeholdes derfor foreløpig. Fjorårets funn av lyst taigafløy ga støtet til årets prosjekt, som hadde som mål å undersøke forekomsten av nattsommerfugler i to skogsreservater i Hattfjelldal, spesielt med tanke på mulig forekomst av rødlista taigafløyarter. Både Storveltia NR og Skardmodalen NR ligger sørøst for kommunesenteret (Figur 1).

Storveltia NR omfatter 340 daa. Formålet med vernet er å bevare en internasjonalt verneverdig kalkgranskog som er unik i nordisk sammenheng, og som representerer den største rødflangre/reinrosekalkskogen sør for Saltfjellet (naturbase.no). Reservatet ligger ca. 290-510 m oh. Fylkesvei 296 går gjennom på kote ca. 400 m. Sør for veien, ned mot elva Unkra, er terrenget svært bratt og vanskelig tilgjengelig.

Skardmodalen NR er på 9.250 daa. Formålet med vernet er å bevare en lite påvirket, kontinental barskogslokalitet (naturbase.no). Fra riksgrensa strekker reservatet seg mer enn 7 km vestover i lia på sørsiden av Skardmodalselva. Elva befinner seg her ca. 400 m oh, og reservatet når stedvis helt opp til rundt 900 m oh – godt over skoggrensa. Adkomst til området skjer lettest ved å krysse Skardmodalselva i båt.

Sommeren 2015 var preget av en kjølig innledning og sein snøsmelting i fjellene. Ved Varntresk målestasjon i Hattfjelldal lå månedsmiddeltemperaturen under normalen i både mai, juni og juli, mest påtakelig i juni (6,4° mot normalt 10,0°), mens nedbørsmengdene i mai og juni lå noe over normalen. I Rana registrerte vi at flytiden for en rekke tidlige arter ble forskjøvet. Feltarbeidet kom derfor ikke i gang så tidlig i sesongen som vi hadde planlagt, og den første fangstturen fant ikke sted før natta 29.-30. juli. Det ble da utplassert lysfeller og rødvinssnorer både i og nær Storveltia NR. Strid vannføring i Skardmodalselva som følge av pågående snøsmelting medførte imidlertid at det ikke var forsvarlig å forsøke å krysse elva i den medbrakte gummibåten.

Figur 1. Storveltia NR (skravert felt vest for Unkervatnet) og Skardmodalen NR ligger sørøst for Hattfjelldal sentrum, langs Fylkesvei 296 som fører over til Sverige. Kartgrunnlaget er hentet fra miljostatus.no.

Den neste fangsten fant sted natta 19.-20. august, igjen med bruk av både lysfeller og rødvinssnorer i og ved Storveltia NR. Heller ikke ved denne anledningen fant vi det tilrådelig å krysse Skardmodalselva.

En oversikt over lokalisering av lysfeller og rødvinssnorrekker er gitt i Tabell 1. I tillegg er det utført håvfangst og manuelt søk etter maur i de samme generelle områdene. Alle funn er gjort i Strand-region NSI, EIS 116.

Fangsten var ikke imponerende i volum, men inneholder likevel en del interessante funn. Foreløpig er 43 sommerfuglarter identifisert fra materialet. Det var store forskjeller i fangstsuksess mellom ulike fellerekker med rødvinssnorer, og det meste av materialet ble tatt i lysfeller eller med håv. Kun to arter av taigafly, hovedmålgruppa for prosjektet, ble fanget; gråpudret taigafly og grått taigafly *X. speciosa*. I litteraturen er det framhevet at lyst taigafly først og fremst flyr i partallsår (se f.eks. Mikkola 1976), så det er kanskje ikke overraskende at arten ikke ble påvist.

Resultatene av sommerfuglfangsten er sammenfattet i Tabell 2. For øvrige insektgrupper, se Tabell 3.

Tabell 1. Lokalisering av utplassert fangstutstyr i og ved Storveltlia NR i 2015.

Dato	Metode	Lokalitetsnavn	UTM-koordinat (WGS84)	Høyde
29.-30.07.	Rødvinnsnorer	Storveltlia NR	33W VN57769 67870 [±50 m]	430 m
29.-30.07.	Lysfelle	Storveltlia NR	33W VN57735 67808 [±10 m]	420 m
29.-30.07.	Rødvinnsnorer	Storveltlia øst ¹	33W VN58217 68236 [±50 m]	410 m
29.-30.07.	Lysfelle	Haukberglia ²	33W VN58714 68236 [±10 m]	380 m
19.-20.08.	Rødvinnsnorer	Storveltlia NR	33W VN57769 67870 [±50 m]	430 m
19.-20.08.	Lysfelle	Storveltlia NR	33W VN58001 67868 [±10 m]	400 m
19.-20.08.	Rødvinnsnorer	Storveltlia øst ³	33W VN57980 67944 [±50 m]	410 m
19.-20.08.	Lysfelle	Haukberglia ²	33W VN58714 68236 [±10 m]	380 m

¹ Ca. 150 m øst for reservatet; ² ca. 660 m øst for reservatet; ³ reservatets umiddelbare nærhet

I tillegg til fangst av sommerfugler ble det også utført aktivt søk etter og innsamling av maur. Det innsamlede insektmaterialet er donert til samlingene ved Helgeland museum, naturhistorisk avdeling, og detaljene vil med tid og stunder bli gjort tilgjengelig i Artskart. Feltobservasjoner av fugler er registrert i Artsobservasjoner.

Deltakere i feltarbeidet var forfatterne. Hattfjelldal kommune som forvaltningsmyndighet var på forhånd søkt om tillatelse til fangst i reservatene.

Litteratur

Feichtenberger, E, 1965: Die norwegische Lepidopterenfauna am Polarkreis, mit Bezug auf die der Ostalpen. *Zeitschrift der Wiener Entomologischen Gesellschaft* 50 (6-8): 80-118; Tafel 9-13.

Mikkola, K, 1976: Alternate-year flight of northern *Xestia* species (Lep., Noctuidae) and its significance. *Annales Entomologici Fennici* 42 (4): 191-199.

Syvertsen, PO og Lundmo, S, 2013: Historien om en sjelden sommerfugl i Rana. *Årbok for Rana 2013*: 142-151.

Tabell 2. Sommerfuglarter påvist i og ved Storveltlia NR i 2015. * indikerer arter som ikke tidligere er kjent fra Hattfjelldal kommune ifølge Artskart pr. 09.12.2015.

Artsnavn	Metode	Kommentarer
Rotetere, Hepialidae		
<i>Korscheltellus fusconebulosa</i>	Håv	1 hann
Flekkmøll, Incurvariidae		
<i>Incurvaria circulella</i> *	Lysfelle	2 hanner
Rørmøll, Lypusidae		
<i>Pseudatemelia josephinae</i> *	Lysfelle	2 hanner
Spinnmøll, Yponomeutidae		
<i>Swammerdamia caesiella</i>	Lysfelle	3 hanner
Prydmøll, Oecophoridae		
<i>Pleurota bicostella</i>	Håv	1 hann
<i>Denisia stipella</i>	Håv	2 hanner
Båtmøll, Gelechiidae		
<i>Neofaculta sp.</i>	Lysfelle	1 hann
Viklere, Tortricidae		
<i>Eana osseana</i>	Lysfelle	1 hann
<i>Lozotaenia forsterana</i>	Lysfelle, rødvinnenor	2 hanner
<i>Ancylis uncella</i>	Lysfelle	1 hann
<i>Ancylis myrtillana</i>	Lysfelle	1 hann
Tortricidae indet.	Lysfelle	1 hann
Fjærmøll, Pterophoridae		
<i>Platyptilia calodactyla</i>	Håv	1 hann
<i>Hellinsia tephradactyla</i>	Lysfelle	1 hann
Nebbmotter, Crambidae		
<i>Eudonia sudetica</i>	Lysfelle	1 hann
<i>Eudonia sp.</i>	Håv, lysfelle	
<i>Catoptria permutatellus</i>	Håv, lysfelle	2 hanner
<i>Udea nebulalis</i>	Lysfelle	2 hanner
<i>Anania funebris</i>	Håv	1 hann
Ekte spinnere, Lasiocampidae		
<i>Trichiura crataegi</i> *	Lysfelle	2 hanner
Smygere, Hesperidae		
<i>Argynnis aglaja</i> *	Håv	1 hann
Glansvinger, Lycaenidae		
<i>Aricia artaxerxes</i> *	Håv	1 hann
<i>Plebejus idas</i>	Håv	1 hann
<i>Agriades optilete</i>	Håv	1 hann
<i>Lycaena hippothoe</i>	Håv	1 hann
Nymfevinger, Nymphalidae		
<i>Lasiommata maera</i> *	Håv	2 hanner

Målere, Geometridae		
<i>Lomaspilis marginata</i> *	Lysfelle	1 hann
<i>Elophos vittaria</i>	Håv	1 hann
<i>Scopula ternata</i> *	Håv, lysfelle	2 hanner
<i>Xanthorhoe spadicearia</i> *	Håv	1 hann
<i>Entephria caesiata</i>	Håv, lysfelle	3 hanner, 1 hunn
<i>Eulithis populata</i>	Håv, lysfelle	2 hanner
<i>Dysstroma citrata</i> *	Lysfelle	1 hann
<i>Thera cognata</i>	Lysfelle	1 hunn
<i>Perizoma albulata</i>	Håv	1 hunn
<i>Eupithecia</i> sp.	Håv, lysfelle	2 ind.
Tannspinnere, Notodontidae		
<i>Notodonta dromedarius</i> *	Lysfelle	2 hanner
Nattfly, Noctuidae		
<i>Autographa pulchrina</i> *	Lysfelle	1 hann
<i>Autographa pulchrina/buraetica</i>	Lysfelle	1 hann
<i>Syngrapha interrogationis</i>	Lysfelle, rødvinssnor	2 hanner, 1 hunn
<i>Papestra biren</i> *	Lysfelle, rødvinssnor	3 hanner, 1 hunn
<i>Cerapteryx graminis</i>	Lysfelle	1 hann
<i>Diarsia mendica</i>	Lysfelle, rødvinssnor	8 hanner
<i>Eurois occulta</i> *	Lysfelle	1 hunn
<i>Xestia speciosa</i>	Lysfelle	4 hanner
<i>Xestia fennica</i>	Lysfelle	3 hanner
<i>Xestia baja</i>	Lysfelle	1 hann
<i>Protolampra sobrina</i> *	Lysfelle, rødvinssnor	Totalt 18 ind.

Tabell 3. Insekter annet enn sommerfugler påvist i og ved Storveltia NR i 2015. Ingen av artene er tidligere kjent fra Hattfjelldal kommune ifølge Artskart pr. 09.12.2015.

Artsnavn	Metode	Kommentarer
Skarabider, Scarabaeidae (Coleoptera)		
<i>Trichus fasciatus</i>	Håv	1 ind.
Trebukker, Cerambycidae (Coleoptera)		
<i>Judolia sexmaculata</i>	Håv	1 ind.
Skorpionfluer, Panorpidae (Mecoptera)		
<i>Panorpa germanica</i>	Håv	1 hann
Maur, Formicidae (Hymenoptera)		
<i>Myrmica ruginodis</i>	Håndplukk	4 ind. innsamlet
<i>Formica lemani</i>	Håndplukk	Totalt 19 ind. innsamlet
<i>Formica lugubris</i>	Håndplukk	Totalt 9 ind. innsamlet

Forsidefotos og kollasj © Stig Lundmo. Bildene viser fra topp til bunn: tue, trolig etter håret skogmaur *Formica lugubris*, myrblåvinge *Agriades optilete* og skorpionfluen *Panorpa germanica*.